

Redaksjonelt

Vi har ved flere anledninger brukt denne spalten til å luften bekymringer på fagets vegne – så også denne gang. Og igjen er utgangspunktet visse følger av Reformen i høyere utdanning. Som etter enhver reform kommer virkningene gradvis, og etter hvert som tiden går blir det mulig å vurdere hvilke tiltak som har fungert etter hensikten, og hvilke som har resultert i uintenderte konsekvenser.

At det fra et nasjonaløkonomisk synspunkt er gunstig at universitetsstudenter bruker kortere tid på studiene, er udiskutabelt – både for den enkelte og for samfunnet kan det ikke være tvil om at det er bedre å bruke de beste (?) av sine voksne år til å bidra til nasjonalproduktet gjennom lønnet arbeid enn å tilhøre den klassen som det i sin tid (litt flåsete) ble sagt at Marx ikke tenkte seg eksistensen av: gjeldsarbeiderklassen.

Det er opplagt at når våre mastergradsstudenter nå begår sine første feltarbeid, så er de gjennomgående yngre enn tidligere. Fordelene dette måtte ha i den enkeltes livsløp og for nasjonen som helhet oppveies imidlertid i stor utstrekning av at de er mer uforberedte: faglig fordi de rett og slett har – minst – ett års kortere utdanning enn hovedfagsstudentene hadde, erfaringsmessig fordi livets fortredeligheter har skyllet over dem i kortere tid. Hva dette betyr for studenter som for første gang befinner seg langt fra fars kjøttkaker og mors milde veiledning er usikkert. Men at det velkjente hjemkomstkultursjokket er vanskeligere å håndtere for dagens mastergrads-

studenter enn for de av oss som studerte under andre kunnskapsregimer, kan vi allerede registrere. Å returnere til verdens rikeste land, landet som FN år etter år kårer til verdens beste land å bo i, etter – for eksempel – å ha tilbrakt et intetst halvår blant mer eller mindre marginaliserte, mer eller mindre fattige mennesker i stor eksistensiell usikkerhet under samfunnsforhold der vilkårlig vold er dagligdags, har aldri vært noen spøk. Nå har dette imidlertid blitt et såpass stort problem at utdanningsinstitusjonene konfronteres med det, og vi er ikke i tvil om at én av grunnene er at studentene gjennomgår hjemkomstkrisen med færre år på baken.

Det er likevel en annen bekymringsverdig side ved kjappisantropologien vi vil luften her, og det har å gjøre med hvilken regionaletnografisk kompetanse studentene tilegner seg nå til dags. La oss bruke oss selv som eksempel: Våre (jada, jada: lange!) feltarbeid har funnet sted på øyer der folk snakket språk det ikke var mulig å lære seg på universitetet – enn si på skolen. Ut fra den klassiske antropologiske grunnholdningen at intet sosialt system er for «lite» eller «for langt borte» til å gjøres til gjenstand for seriøs faglig behandling – empirisk så vel som teoretisk – dro vi av gårde til deler av verden vi aldri hadde satt våre føtter i. Som alle som har gjort noe slikt vet er det ingen stor glede å forsøke å forstå hva folk sier når man ikke kan språket deres. Og å lære det, tar tid.

Fordelen vi hadde var at vi kunne tenke oss godt om før vi fant ut hva slags feltarbeid vi øn-

sket å gjøre, og hvor vi ønsket å legge det. Vi kom til universitetet med helt andre planer enn å studere sosialantropologi, og lærte oss både det ene og det andre før vi fant frem til dette faget. Våre fullreformerte studenter forutsettes allerede før de kommer til universitetet å ha bestemt seg for hvilket bachelorstudium de skal begynne på. Gitt at de skal velge bort en rekke av de studieemnene det undervises i, kan de meget vel avslutte sin bachelorgrad i sosialantropologi uten å ha tatt eksamen i emner der klassiske temaer som økonomi, religion, politikk eller etnisitet er hovedsaken. På dette grunnlaget skal de så – før opptak til mastergradsstudiet (slik er ordningen i Bergen og Oslo) – skissere hvor deres «praktiske metodekurs» skal finne sted og hva det skal dreie seg om. Sjansene for at det skal foregå på et språk studenten allerede kan, er overveldende. Uansett har det aldri vært stilt noen formelle krav til studenters språkkompetanse. Hvis vi så tenker oss at dette går bra: at studiene gjennomføres på normert tid og karakteren blir god og den nybakte antropologen så søker – og får! – midler til å ta PhD-graden, så tyder all tilgjengelig empiri på at også doktorgradsfeltarbeidet foregår i et for kandidaten velkjent språkmiljø.

Konsekvensen? Den uintenderte, altså? Den består i at om la oss si 20–30 år vil praktisk talt hele den vesle promillen av befolkningen som tilhører kategorien «universitetsansatte sosialantropologer» ikke kunne andre språk enn dem de kunne før de begynte å studere. Hva det betyr? Vel, det betyr at det «globale mandatet» (for å si det litt høystemt) faget har, i Norge da er redusert til førstehånds kunnskap om de av verdens områder der det tales ett av de nordiske språkene, eller engelsk, tysk, fransk, spansk, russisk og arabisk – eventuelt italiensk (eller, for å være nøyaktig, til førstehånds kunnskap om dem i de landene som taler disse språkene). Vi vil ikke lenger ha antropologer med felterfaring fra for eksempel Amazonas, Øst-Europa, eller store de-

ler av Afrika. Feltarbeid i Asia vil legges til steder som Singapore, eller til urbane strøk i for eksempel Malaysia, der den velutdannede middelklassen snakker flytende engelsk. Hvem vil reise til Kaukasus? Hva er vitsen med å tilbringe seks måneder på Papua Ny-Guinea? Oseaniakunnskapen vil forvitte. Engasjementet for verdens urfolk – blant norske antropologistudenter har det lenge vært betydelig – vil kanskje opprettholdes, men uten stadig tilførsel av personlig tilegnet kunnskap om de samme urfolkene.

Hva kan så gjøres? Vel, det første er å finne ut hvor omfattende problemet er – her har Nasjonalt fagråd en oppgave. Er problemet i nærheten av å være så stort som vi har antydnet, må det neste være å foreslå tiltak. Siden Reformen har kommet for å bli, er det lite å hente på å drømme seg tilbake til pre-2003-tilstandene. Da gjenstår det å legge – enda bedre – til rette for at Norges bachelorstudenter tilbringer minst ett år ved et universitet i en del av verden der et av de ukurante (!) språkene er hovedmediet. Det løser naturligvis ikke problemet i hele sin bredde, men det er i det minste et sted å begynne. Alternativet er naturligvis å sørge for at innvandringstakten øker: Sjansen for at norgesbaserte sosialantropologer som ikke har farsi som morsmål vil gjøre feltarbeid i Iran er minimal.

Mens leserne tenker over saken, kan de i dette nummeret finne ut mer om hvilken betydning arv har i dagens Norge (og Danmark), om dagens nordmenn vasker seg for mye, om sjønavigasjonens mysterier og om kunnskapsoverføring i høylandet i Filippinene. At vi har gitt spalteplass til dette siste temaet skyldes NATs samarbeid med den årvisse utgivelsen *Betwixt and Between*: Den beste artikkelen derfra publiserer også vi. Les bedømmelseskomiteens uttalelse på side 45.

God lesing!

Knut M. Rio & Olaf H. Smedal
nat@sosantr.uib.no